

Rozprávky ako nástroj kultúrnej identity: ako deti vnímajú tradičný a moderný príbeh

Andrea BALÁŽOVÁ

Abstrakt

Výskumný článok sa bude venovať analýze interpretácií rozprávkových príbehov u detí mladšieho školského veku so zameraním na tradičnú a modernú rozprávku. Výskum sa bude zameriavať na komparáciu detského vnímania slovenskej ľudovej rozprávky „O dvanástich mesiačikoch“ a moderného animovaného príbehu „Grinch“. Prostredníctvom tvorivých metód voľnej asociácie budú skúmané reakcie detí na príbehové motívy, kultúrne symboly a hodnoty. Výsledky budú poukazovať na to, čo deti v tradičnej rozprávke identifikujú. Napriek rozdielnym rozprávkovým príbehom budú deti vyčleňovať univerzálne hodnoty, vnímať kultúrne špecifiká, ale taktiež aj rôzne prvky rozprávkových príbehov. Tento výskumný článok bude poukazovať na úlohu rozprávok v procese formovania kultúrnej identity detí a poskytovať možnosť využitia týchto poznatkov aj v budúcom výskume.

Kľúčové slová

Rozprávky, detské vnímanie, kultúrna identita, hodnoty, symboly.

Abstract

The research article focuses on the analysis of how children in early school age interpret narrative elements in both traditional and modern fairy tales. The study will compare children's perceptions of the Slovak folk tale "The Twelve Months" and the modern animated story "The Grinch." Using creative methods based on free association, the research will examine children's

reactions to narrative motifs, cultural symbols, and values. The findings will demonstrate which elements children identify within a traditional fairy tale. Despite differences between the stories, children will highlight universal values, recognize cultural specifics, and distinguish various narrative features. This research article aims to illustrate the role of fairy tales in shaping children's cultural identity and to provide insights that may be applied in future research.

Keywords

fairy tales, children's perception, cultural identity, values, symbols.

Úvod

Rozprávky predstavujú jednu z najstarších a najvýraznejších foriem kultúrneho dedičstva, ktoré sa prenášajú z generácie na generáciu. V mladšom školskom veku začínajú deti pristupovať k rozprávkam nielen ako k príbehom zameraným na zábavu, ale aj ako k zdrojom významov, ktoré si intuitívne spájajú s vlastným prežívaním a hodnotami. Postupne sa rozvíja schopnosť detí interpretovať dej, identifikovať hlavné motívy a reflektovať emocionálne či morálne posolstvá príbehov.

Tento výskumný článok sa bude venovať skúmaniu detských interpretácií dvoch rozdielnych typov rozprávkových príbehov – tradičnej ľudovej rozprávky „O dvanástich mesiačikoch“ a moderného animovaného rozprávkového príbehu „Grinch“. Obe rozprávky spája silný motív zimy a Vianoc, ktorý predstavuje kultúrne prostredie, avšak líšia sa spracovaním, vizuálnym štýlom aj hodnotami. Tradičná rozprávka je nositeľom symbolického jazyka a jednoznačného morálneho posolstva, moderný rozprávkový príbeh pracuje s humorom, vizuálnou dynamikou a postavami reflektujúcimi súčasné spoločenské témy. Porovnanie týchto dvoch odlišných rozprávkových foriem umožňuje lepšie pochopiť, akým spôsobom deti interpretujú kultúrne symboly, aké hodnoty si z príbehov odnášajú, a ktoré prvky sú pre nich emocionálne, vizuálne či významovo najvýraznejšie.

Výskum bude postavený na tvorivých metódach, ktoré umožnia zachytiť autentické reakcie a vnímanie detí v rámci dvoch rozprávkových príbehov. Metóda voľnej asociácie bude poskytovať priestor na analýzu toho, čo deti o príbehoch hovoria, ale aj toho, čo si z nich pamätajú, s čím sa stotožňujú a čo považujú za dôležité. Cieľom tohto výskumu bude porovnať dva typy rozprávok a preskúmať aké hodnoty, významy, symboly a kultúrne prvky dokážu deti identifikovať v tradičnom a modernom rozprávkovom príbehu.

Rozprávkové príbehy vytvárajú priestor na pozorovanie detských reakcií a ich výberu dôležitých prvkov. Nasledujúca časť tohto článku bude predstavovať metodologický postup, ktorý bude zvolený na zachytenie detských interpretácií.

Metodológia výskumu

Keďže detské chápanie príbehov je komplexné a často prebieha na úrovni spontánnych asociácií, vizuálnych predstáv či intuitívnych hodnotení. V procese formovania kultúrnej identity a hodnotovej orientácie detí bolo potrebné zvoliť taký metodologický rámec, ktorý umožní zachytiť autentické porozumenie detských interpretácií a zároveň rešpektovať ich vývinové špecifiká. Metodológia bude zameraná na vytvorenie prostredia podporujúceho tvorivosť, prirodzený prejav a bezpečnú reflexiu rozprávkových motívov. Kombinácia viacerých aktivít umožní zachytiť rôzne roviny porozumenia — od verbálneho vysvetľovania až po neverbálne, symbolické vyjadrenie prostredníctvom kresby či tvorivého dopĺňania príbehu. Nasledujúca metodologická časť sa bude zaoberať výskumným dizajnom, použitým materiálom, výskumnými otázkami, ale aj konkrétnymi aktivitami, prostredníctvom ktorých budú údaje zbierané a analyzované. Tento prístup umožní komplexne porozumieť tomu, ako deti interpretujú tradičný a moderný rozprávkový príbeh a aké hodnoty a kultúrne prvky v nich dokážu identifikovať.

- **Výskumná téma:** Rozprávky ako nástroj kultúrnej identity: interpretácia tradičnej ľudovej rozprávky a moderného príbehu z pohľadu mladších žiakov na základe stanovených aktivít. Zameranie výskumu bude sústredené na analýzu toho, ako určité formy prispievajú k porozumeniu základným hodnotám, kultúrnym prvkom a symbolickým významom, a akým spôsobom podporujú proces formovania kultúrnej identity detí v mladšom školskom veku.
- **Výskumný problém:** Výskumným problémom bude preskúmanie toho, ako žiaci štvrtého ročníka základnej školy interpretujú hodnoty, kultúrne symboly a prvky tradičnej ľudovej rozprávky v porovnaní s moderným rozprávkovým príbehom a akým spôsobom tieto príbehy vnímajú ich chápanie kultúrnej identity.
- **Výskumné otázky:** Vo vedeckom procese je nevyhnutné formulovať výskumné otázky, ktoré nás vedú k hlbšiemu porozumeniu skúmaného javu. V rámci plánovania výskumu je dôležité identifikovať kľúčové otázky, ktoré predstavujú jadro skúmaného problému, a systematicky smerovať úsilie k ich zodpovedaniu. Vytvorený súbor

výskumných otázok nám umožní postupovať premyslene, cieľavedome a v logickej štruktúre, ktorá je pre kvalitu výskumnej práce nevyhnutná.

Prvou výskumnou otázkou, ktorou sa budeme zaoberať a budeme na ňu ďalej hľadať odpoveď bude: **„Aké asociácie deti interpretujú v tradičnej ľudovej rozprávke?“** – Cieľom tejto výskumnej otázky bude preskúmať, ktoré morálne, etické a spoločenské hodnoty dokážu deti rozpoznať v tradičnej ľudovej rozprávke. Predpokladáme, že deti budú najčastejšie identifikovať hodnoty ako spravodlivosť, pomoc druhým, odmena za dobro či potrestanie zla, keďže tradičné rozprávky majú výraznú hodnotovú štruktúru. Táto otázka bude reagovať na potrebu zistenia toho, do akej miery deti vnímajú hodnotové posolstvo klasických príbehov, ktoré sú pevnou súčasťou kultúrneho dedičstva.

Nasledujúca otázka znie: **„Aké asociácie deti interpretujú v modernej rozprávke?“** – Táto otázka bude zameraná na zistenie toho, aké hodnoty deti rozpoznávajú v súčasnej, modernej rozprávke. Moderné rozprávkové príbehy často reflektujú aktuálne spoločenské témy a nové typy abstraktných hrdinov. Predpokladáme, že deti budú zdôrazňovať hodnoty ako individualita, spolupráca či tolerancia.

Ďalšou otázkou bude **„Aké kultúrne symboly, prostredie a tradičné prvky dokážu deti rozpoznať?“** – daná otázka bude sledovať schopnosť detí rozpoznať kultúrne symboly, tradičné prostredie, motívy a prvky typické pre „slovenské rozprávkové dedičstvo“. Cieľom bude pochopiť, do akej miery si deti uvedomujú kultúrne špecifiká a či sú tieto prvky pre ne zrozumiteľné.

Podstatnou súčasťou výskumu bude aj komparačná otázka: **„Ako deti porovnávajú tradičnú a modernú rozprávku?“** ktorá bude skúmať, ako deti vnímajú rozdiely medzi tradičnou a modernou rozprávkou. Táto otázka sa bude zaoberať skúmaním toho, na základe akých kritérií a aspektov (postavy, dej, hodnoty, prostredie alebo štýl spracovania) deti porovnávajú tradičnú a modernú rozprávku. Predpokladáme, že deti budú poukazovať na rozdiely v dynamike príbehu, charaktere postáv a v tematickom spracovaní.

V poradí poslednou otázkou bude **„Ktorý typ príbehu je deťom bližší a z akého dôvodu?“** -Aj v rámci tejto otázky očakávame subjektívne reakcie detí, ktoré budú mať

za úlohu odhaliť ich preferencie alebo emocionálne prežívanie. Cieľom tejto výskumnej otázky bude pochopiť, čo robí rozprávku atraktívnou pre súčasné dieťa, ako sa to spája s jeho vnímaním kultúrnej identity a identifikovanie dôvodov, prečo im je tradičný alebo moderný príbeh bližší. Predpokladáme, že výber rozprávky, či už modernej alebo tradičnej bude u detí vychádzať z osobnej skúsenosti, vizuálneho či jazykového spracovania.

- **Výskumné ciele:** Výskum si predovšetkým kladie za cieľ komplexne preskúmať, aké hodnoty, významy, symboly a kultúrne prvky dokážu deti identifikovať v tradičnom a modernom rozprávkovom príbehu. Bude sa zameriavať na analýzu toho, ako deti interpretujú rozdiely medzi týmito dvoma typmi rozprávok a akým spôsobom ich budú hodnotiť z hľadiska obsahu, postáv, prostredia či morálneho posolstva. Ďalším cieľom bude identifikovanie toho, ktorý typ rozprávky je deťom bližší, čo vplýva na ich preferencie a aké dôvody uvádzajú pri výbere preferovaného rozprávkového príbehu. Ďalším cieľom výskumu bude hodnotiť potenciál tradičnej a modernej rozprávky a ich pôsobenie na posilňovanie kultúrnej identity, vývin kultúrneho povedomia a formovania hodnotového systému mladších žiakov, vo veku 9-10 rokov.
- **Predmet výskumu:** Predmetom výskumu bude analýza toho, ako deti mladšieho školského veku, vo veku 9-10 rokov, vnímajú a interpretujú tradičný a moderný rozprávkový príbeh. Tento výskum sa bude sústreďovať aj na komparáciu dvoch konkrétnych rozprávok. Rozprávka „O dvanástich mesiačikoch“ a moderný príbeh „Grinch“ budú zvolené s ohľadom na cieľ práce. Obe rozprávky spája zimná a vianočná tematika, ktorá je pre deti 4. ročníka základnej školy ľahko zrozumiteľná a vhodná na interpretáciu. Vianočné obdobie sa spája so silnými symbolmi solidarity, spolupatričnosti, rodinných väzieb a dobra, čo vytvára podnetné prostredie na skúmanie toho, ako deti vnímajú kultúrne hodnoty prostredníctvom príbehov.

Vianočné príbehy sú všeobecne známe, nevyžadujú predchádzajúcu špeciálnu znalosť a ponúkajú jasné a spoločensky akceptované posolstvá. Ich tematická nekomplikovanosť a dôraz na univerzálne hodnoty minimalizujú riziko konfliktnosti či kontroverzných interpretácií. Práve preto predstavujú vhodný materiál na porovnanie

tradičného kultúrneho dedičstva a modernej rozprávkovej tvorby, a zároveň umožňujú pozorovať, akým spôsobom deti reflektujú rozdiely v hodnotách, postavách a symbolike naprieč týmito typmi príbehov.

Tradičná slovenská ľudová rozprávka „O dvanástich mesiačikoch“ je, ktorá rozpráva príbeh o skromnej a dobrej dievčine žijúcej s macochou a nevlastnou sestrou. Dej sa odohráva v zimnom období, ktoré je symbolicky spojené s nedostatkom a skúškou charakteru. Dievčina je vyslaná do hôr po jahody uprostred zimy a stretáva sa s dvanástimi mesiacmi, personifikovanými ako muži sediaci pri ohni. Mesiace jej pomôžu vďaka jej добрote a skromnosti. Rozprávka zdôrazňuje tradičné hodnoty ako pokora, pracovitosť, spravodlivosť a добрota. Obsahuje prvky slovenskej kultúry, dedinského prostredia a cyklického vnímania prírody (Kotrbová 2023).

Moderná animovaná vianočná rozprávka „Grinch“ je situovaná do mestského prostredia Whoville, v ktorom obyvatelia s nadšením slávia Vianoce. Hlavnou postavou je Grinch – samotár a mrzutý, ktorý má negatívny postoj k sviatkom. Rozhodne sa „ukradnúť Vianoce“ tým, že ľuďom odnesie vianočnú výzdobu a darčeky. Počas deja však zažije osobnostnú premenu vďaka dobrosrdečnému správaniu malého dievčatka Cindy Lou pochopí hodnotu priateľstva a komunity. Rozprávka pracuje s modernými hodnotami, humorom, vizuálne výraznou estetikou a univerzálnym posolstvom o láskavosti a prijatí (Martinus 2018).

- **Výskumný súbor:** Dôležitou súčasťou každého výskumu je jasne zadefinovať cieľovú skupinu, s ktorou budeme pracovať. Výskumný súbor nášho výskumu budú tvoriť deti vo veku 9 až 10 rokov, žiaci 4. ročníka základnej školy. Deti v tomto veku majú prirodzený vzťah k rozprávkam, zároveň už dokážu uvažovať viac samostatne, čo bude pre tento výskum prospešné. Vďaka tomu bude možné pozorovať ich vlastné vnímanie hodnôt, postáv či symbolov bez toho, aby boli viazané iba na pochopenie príbehu.

Výskumný súbor bude teda predstavovať vekovo jednotnú skupinu detí.. Zároveň však bude prirodzene rôznorodý v tom, aké majú deti individuálne skúsenosti s

rozprávkami, čo prinesie do výskumu potrebnú variabilitu. Táto rôznorodosť bude dôležitá pre kvalitatívnu analýzu, pretože umožní zachytiť širšie spektrum detských pohľadov a spôsobov, akými budú rozprávky vnímať.

- **Výskumné metódy:** Na účely výskumu budú zvolené metódy, ktoré umožnia komplexne zachytiť interpretácie detí v rámci oboch typov rozprávok.

Voľná asociácia má svoj historický pôvod v psychoanalytickej praxi. Tento prístup, vychádzajúci z metód Sigmunda Freuda a jeho nasledovníkov, sa uplatňuje aj v súčasnosti. Jeho podstatou je spontánne pomenovanie všetkého, čo človeku napadne – myšlienky, predstavy či pocity, ktoré sa objavujú bez cenzúry a bez predchádzajúceho premýšľania. Technika voľných asociácií stojí na troch základných predpokladoch. Vychádza z toho, že naše myšlienky a výroky sú navzájom prepojené a nadväzujú na predchádzajúce skúsenosti. Týkajú sa nevedomého materiálu, ktorý môže vplývať na naše správanie a spôsob uvažovania. Voľné asociácie sa tak spájajú do určitých významových reťazcov, ktoré sú formované aktívnymi psychickými procesmi prebiehajúcimi v ľudskej mysli (Sainte Anastasie, 2023).

Voľná asociácia môže zahŕňať rôzne tvorivé aktivity, prostredníctvom ktorých je možné pozorovať spôsob, akým deti vnímajú určité podnety. Keďže výskum bude pracovať s cieľovou skupinou detí, je dôležité zvoliť metódy, ktoré budú pre ne prirodzené, zrozumiteľné a primerané ich veku. Z tohto dôvodu bude vo výskume využitá najmä kresba ako forma vyjadrenia spontánnych asociácií, ktorá umožní zachytiť to, čo deti považujú za dôležité alebo výrazné v príbehu. Kresby budú doplnené aj o verbálne asociácie detí.

Rozprávky ako špecifický typ rozprávania príbehov umožňujú deťom rozpoznávať hodnoty, kultúrne symboly a vzorce správania, ktoré následne interpretujú prostredníctvom verbálnych aj neverbálnych prejavov. Metodika bude postavená na kombinácii viacerých aktivít, ktoré podporujú voľnú asociáciu, tvorivé spracovanie a prirodzený prejav detí bez hodnotenia či tlaku na ich výkon. Každá aktivita bude navrhnutá tak, aby sa zamerala na inú rovinu detského porozumenia – od diskusie po vizuálnu tvorbu.

Analýza a interpretácia výskumu

Nasledujúca časť bude venovaná analýze a interpretácii údajov, ktoré boli získané z jednotlivých výskumných aktivít. Analýza výsledkov výskumu poukazuje na hodnoty, symboly, postavy a prostredie, ktoré deti považujú za dôležité, a sledovať rozdiely aj podobnosti v ich interpretáciách oboch typov rozprávok.

Prvú aktivitu, ktorú sme vykonali mala názov: „Dvojčky rozprávok“ – jednalo sa o komparáciu príbehov, pri ktorej deti pracovali s rozprávkami „O dvanástich mesiačikoch“ a s moderným rozprávkovým príbehom „Grinch“. V rámci analýzy a interpretácie výsledkov tejto aktivity konštatujeme, že deti najčastejšie interpretovali nasledujúce slová: **Vianoce, zima, smútok, sranda, vianočný stromček, spev, macocha.**

Z uvedenej aktivity vyplýva, že deti spontánne reagovali najmä na výrazné tematické a emocionálne prvky oboch príbehov. Slová ako Vianoce, zima a vianočný stromček poukazujú na to, že deti jednoznačne identifikovali spoločný vianočný kontext oboch rozprávok, ktorý pre ne predstavuje dominantný rámec príbehu. Asociácie akými sú napríklad slová smútok a macocha odkazujú na tradičné rozprávkové prvky spojené s konfliktom a nespravodlivosťou v rozprávke „O dvanástich mesiačikoch“, zatiaľ čo slová sranda a spev odrážajú viac hravosť, humor a dynamiku moderného rozprávkového príbehu „Grinch“. Tieto výsledky naznačujú, že deti si z každého príbehu intuitívne vyberali najvýraznejšie emocionálne alebo symbolické momenty a dokázali oddeliť tradičný motív dobra a zla od moderného motívu zábavy, spevu a pozitívnej energie. Táto aktivita bola čiastočne spojená aj s identifikovaním určitých symbolov, prvkov a prostredí. Výsledkom tejto identifikácie bolo vianočné prostredie, zimné obdobie, ale aj tradičné oblečenie či symboly spojené s Vianocami (stromček, darčeky, rodina).

Druhou aktivitou boli „Kresby príbehu“ – úlohou detí bolo vizuálne interpretovať akýkoľvek prvok, ktorý im napadne pri oboch rozprávkových príbehoch a predstavuje pre ne dôležitý moment, ktorý si z týchto príbehov pamätajú. Cieľom tejto aktivity bolo získanie neverbálneho prejavu o tom, čo deťom intuitívne napadne pri spomienkach na obe rozprávky.

Na nasledujúcich obrázkoch budú zobrazené príklady kresieb, ktoré vytvorili deti 4. ročníka základnej školy za účelom tejto aktivity. Na obrázkoch, ktoré vytvorili žiaci sú najčastejšie zobrazené interpretácie, ktoré definujú samotné rozprávky.

Pri rozprávke „O dvanástich mesiačikoch“ sa asociácie detí najčastejšie spájali s prvkami pre tento daný príbeh – najmä s jahodami ako symbolom zimného zázraku, s postavou macochy a s dvanástimi mesiacmi. Naopak, pri rozprávke Grinch deti najčastejšie reagovali na samotné postavy, vizuálne spracovanie príbehu a vianočnú tematiku, ktorá je pre tento moderný animovaný príbeh charakteristická.

V kontexte komparácie tradičného a moderného rozprávkového príbehu sme taktiež identifikovali určité prvky (vizuálna atraktivita, humor, hodnota príbehu). Deti najčastejšie uvádzali, že moderná rozprávka bola „zábavnejšia“, ale tradičný rozprávkový príbeh „mal dôležitejšie ponaučenie“. Deti v rámci ich odpovedí častejšie uprednostnili moderný príbeh „Grinch“ – najmä pre humor a špecifickú abstraktnú postavu hlavného predstaviteľa.

Obrázok 1 Aktivita kresba - rozprávka Grinch, resp. rozprávka O dvanástich mesiačikoch.

Obrázok 2 Aktivita kresba - rozprávka Grinch, resp. rozprávka O dvanástich mesiačikoch.

Obrázok 3 Aktivita kresba - rozprávka Grinch, resp. rozprávka O dvanástich mesiačikoch.

Obrázok 4 Aktivita kresba - rozprávka Grinch, resp. rozprávka O dvanástich mesiačikoch.

Obrázok 5 Aktivita kresba - rozprávka Grinch, resp. rozprávka O dvanástich mesiačikoch.

Obrázok 6 Aktivita kresba - rozprávka Grinch, resp. rozprávka O dvanástich mesiačikoch.

Obrázok 7 Aktivita kresba - rozprávka Grinch, resp. rozprávka O dvanástich mesiačikoch.

Obrázok 8 Aktivita kresba - rozprávka Grinch, resp. rozprávka O dvanástich mesiačikoch.

Tretia aktivita niesla názov: „Príbeh očami detí“ – pri ktorej, mali deti možnosť dopovedať koniec jednej z dvoch spomenutých rozprávok („O dvanástich mesiačikoch“ a „Grinch“). Vo výsledku tejto aktivity si deti vymysleli určité závery, ktoré by sa im do oboch príbehov páčili viac. Jedným z navrhnutých záverov bolo aj to, že by deti v oboch prípadoch pri týchto príbehoch uvítali nižšiu úroveň negativity a viac pozitívnejšieho (humorného) obsahu.

Štvrtá aktivita s názvom „Hodnotové karty“ – sa niesla v duchu prepojenia voľnej asociácie a hodnôt, ktoré identifikovali deti vo vybraných rozprávkach. Deti mali možnosť vybrať si tri z pripravených hodnotových kariet, ale taktiež si mohli vymyslieť svoju vlastnú kartu s hodnotou, ktorú v rámci oboch príbehov považovali za dôležitú. Medzi najčastejšie vybrané hodnotové karty jednoznačne patrili karty s názvom rodina, múdrosť a odvaha. Vlastné vymyslené karty od detí niesli názvy ako napríklad radosť, priateľstvo, krása a láskavosť.

Diskusia

Výsledky výskumu ukazujú, že deti 4. ročníka základnej školy dokážu tradičné a moderné rozprávkové príbehy vnímať odlišne, no zároveň v nich identifikujú aj spoločné prvky. Pri porovnávaní rozprávok „O dvanástich mesiačikoch“ a „Grinch“ sa ukázalo, že deti veľmi rýchlo a intuitívne reagujú na dominantné tematické a vizuálne prvky príbehov, pričom vianočná a zimná tematika bola pre ne rozpoznateľným motívom v oboch rozprávkach. To

naznačuje, že spoločný kontext Vianoc predstavuje pre deti silný kultúrny rámec, ktorý uľahčuje orientáciu v príbehu aj jeho následnú interpretáciu. Tradičná rozprávka „O dvanástich mesiačikoch“ v detských asociáciách vzbudzovala najmä motívy spojené s konfliktom a morálnym posolstvom, čo bolo viditeľné v častom výskyte slov ako macocha či smútok. Tie poukazujú na to, že deti si všímajú prvky nespravodlivosti a emocionálneho napätia. Moderný animovaný príbeh „Grinch“ bol vnímaný veselšie nakoľko si ho deti spájali s humorom, spevom a s výraznejšími postavami. Rozdiel medzi oboma rozprávkami tak potvrdzuje, že moderné mediálne spracovania sú pre deti atraktívnejšie najmä svojou dynamikou, farbami a humorom, zatiaľ čo tradičné príbehy vnímajú ako vážnejšie a hodnotovo „silnejšie“. Tento rozdiel sa potvrdil aj v kresbách, kde deti v prípade tradičnej rozprávky volili najmä symbolické prvky (jahody, dvanásť mesiacov, macocha), zatiaľ čo pri modernom príbehu zdôrazňovali najmä postavy a výrazné vizuálne scény. Kresby tak opätovne potvrdili, že vizuálna atraktivita zohráva pri detskom spracovaní moderných príbehov významnú úlohu. Deti dokázali identifikovať aj tradičné symboly a prvky, čo poukazuje na ich schopnosť rozlišovať medzi tradičným príbehom a moderným mediálnym spracovaním.

Aktivita „Príbeh očami detí“ ukázala, že deti majú tendenciu upravovať rozprávky tak, aby boli veselšie, pozitívnejšie a obsahovali viac humoru. Naznačuje to, že v tomto veku uprednostňujú príbehy, ktoré sa končia dobre a pôsobia príjemným dojmom. Ich návrhy doplniť oba príbehy o viac radosti ukazujú, že deti vnímajú rozprávky najmä cez emócie. Hodnotové karty ukázali, ktoré hodnoty deti považujú za najdôležitejšie. Najčastejšie volili rodinu, múdrosť a odvahu, čo naznačuje, že tieto hodnoty si v príbehoch všimli a pripisujú im význam. Zároveň si vytvorili aj vlastné karty s hodnotami, ako napríklad radosť, priateľstvo a láskavosť. V konečnom dôsledku možno povedať, že deti vnímali tradičnú a modernú rozprávku rozdielne, ale v oboch príbehoch dokázali nájsť hodnoty a prvky, ktoré boli pre ne zaujímavé. Tradičný príbeh spájali skôr s vážnejšími témami, zatiaľ čo moderný príbeh považovali veselší a zábavnejší. Tieto výsledky naznačujú, že rôzne typy rozprávok môžu deťom pomáhať premýšľať o hodnotách a o tom, čo je v príbehu podstatné. Zistenia zároveň môžu poslúžiť ako užitočný podklad pre ďalšiu prácu s deťmi v školskom prostredí alebo pre budúci výskum zameraný na to, ako deti vnímajú rozprávkové príbehy a čo si z nich odnášajú.

Limity výskumu

Výskum bol realizovaný s deťmi 4. ročníka základnej školy, čo znamená, že zistenia boli špecifikované na vekovú skupinu detí vo veku 9-10 rokov. Vnímanie hodnôt, symbolov aj rozprávkových príbehov sa môže výrazne meniť v závislosti od veku, kognitívnej úrovne či osobných skúseností detí. Získané údaje odzrkadlili najmä úroveň vývinového štádia, v ktorom sa deti nachádzajú, nie univerzálne detské chápanie rozprávok ako takých.

Keďže výskum pracoval s tvorivou metódou, ktorá je využívaná v psychológii (voľná asociácia) boli výsledky závislé od individuálneho temperamentu, komunikácie, schopnosti vyjadriť sa a momentálneho emočného naladenia detí. Nie všetky deti dokážu rovnako dobre verbalizovať svoje myšlienky alebo zážitky z rozprávky, a nie všetky pristupujú ku kresbe či diskusii rovnako aktívne.

Analýza a výsledky výskumu boli časovo obmedzené stanoveným rozvrhom vyučovania, čo znamená, že vybrané aktivity prebiehali v stanovených časových blokoch, čo znížovalo priestor na dlhšie diskusie či opakované interpretácie.

Záver

Výskum priniesol súbor poznatkov, ktoré ukazujú, že deti mladšieho školského veku pristupujú k tradičnej a modernej rozprávke rozličným spôsobom, pričom v oboch typoch príbehov dokážu identifikovať hodnoty a symboly charakteristické pre ich vekové a emocionálne prežívanie. Pri tradičnej rozprávke „O dvanástich mesiačikoch“ deti reagovali najmä na klasické motívy spojené s nespravodlivosťou, odmenou a trestom, čo naznačuje, že si všimli morálne konflikty s prepojením prvkov dobra a zla.

Moderný animovaný rozprávkový príbeh „Grinch“ deti spájali s výraznými postavami, humorom, spevom a vizuálne atraktívnym spracovaním. Tento príbeh v deťoch vyvolal ľahšie, pozitívnejšie a zábavnejšie dojmy. Kresby ukázali, že deti pri modernom príbehu často interpretovali vizuálne zapamätateľné momenty. Pri tradičnej ľudovej rozprávke boli taktiež

vizuálne stvárnené dôležité momenty celého príbehu, pričom deti poukazovali aj na ich pocity z rozprávky.

Zaujímavým zistením bolo, že deti pri oboch príbehoch uprednostňovali pozitívne a optimistické závery. V aktivite dopĺňania príbehu navrhovali veselšie, humorné alebo priateľskejšie konce.

Hodnotové karty poskytli dôležitý pohľad na to, ktoré hodnoty deti dokážu identifikovať naprieč dvomi typmi rozprávok. Najčastejšími vybranými hodnotami boli rodina, múdrosť a odvaha, čo naznačuje, že tradičné, ale aj moderné spracovania príbehov dokážu deťom sprostredkovať tradičné hodnotové rámce. Vytváranie vlastných kariet (napríklad radosť, láskavosť či priateľstvo) zároveň ukázalo, že deti vkladajú do interpretácie aj vlastné skúsenosti a osobné preferencie.

Výsledky výskumu ukazujú, že tradičná aj moderná rozprávka zohráva dôležitú úlohu v procese formovania hodnotového systému a kultúrneho povedomia u detí. Obe formy spracovania rozprávok majú potenciál podporovať porozumenie kultúrnych prvkov a hodnôt. Celkové výsledky môžu zároveň slúžiť ako východisko pre ďalšie výskumy, ktoré sa budú zaoberať tým, ako deti pracujú s príbehmi, aké interpretačné stratégie využívajú a akým spôsobom rozprávky vplývajú na chápanie ich sveta.

Zoznam použitých zdrojov

KOTRBOVÁ, Kvetoslava, (2023). Odborná referencia a zdieľanie skúsenosti k literárnemu dielu O dvanástich mesiacikoch. Online. Biblioterapia.sk, 2023. Dostupné na: <https://www.biblioterapia.sk/publikacia/odborna-referencia-diela-o-dvanastich-mesiacikoch-2/>. [zobrazené 2025-11-22].

Martinus, (2018). Grinch. Online. 2018. Dostupné na: <https://www.martinus.sk/429537-grinch/film>. [zobrazené 2025-11-22].

Sainte-Anastasie.org, (2023). Psychológia, filozofia a premýšľanie o živote. - Čo je to „slobodná asociácia“ v psychoanalýze? Online. 2023. Dostupné na: <https://sk.sainte-anastasie.org/articles/psicologa/qu-es-la-asociacin-libre-en-el-psicoanlisis.html>. [zobrazené 2025-11-22].

Autor

Mgr. Andrea Balážová

andrea.balazova@umkd.uniza.sk

Ústav mediamatiky a kultúrneho dedičstva

Žilinská univerzita v Žiline

Univerzitná 8215/1

010 26 Žilina

Slovenská republika

Autorka bola v čase písania príspevku študentkou 2. ročníka magisterského stupňa štúdia Mediamatiky a kultúrneho dedičstva na Ústave mediamatiky a kultúrneho dedičstva. Vo svojom akademickom zameraní sa venovala problematike kultúrneho dedičstva. Zaujíma sa o tvorivé a participatívne metódy práce s deťmi a o možnosti využitia rozprávok pri rozvoji kultúrneho povedomia, hodnotovej orientácie a kultúrnej identity.

The manuscript was received on 29th May 2026, underwent peer review, was accepted for publication on 21st September 2026, and was published on 30th September 2026.

